

O'QUVCHILARDA UMUMMADANIY KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHDA MUSIQANING O'RNI

Navbahor Xasanova,

A.Qodiriy nomidagi Jizzax davlat
pedagogika instituti, Vokal va cholg'u
ijrochiligi kafedrasida katta o'qituvchisi.

Annotatsiya: Maqolada ta'lim tizimida o'quvchilarda umummadaniy kompetensiyani shakllantirishning masad va vazifalari va yoshlarning har tomonlama kamol topishida musiqaning o'rni va ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: Milliy, umummadaniy, madaniyat, kompetensiya.

Musiqaning insonning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Uning hissiyoti va ruhiyatiga faol ta'sir ko'rsatadi. Umumta'lim maktablarining asosiy vaziyatlaridan nafosat olamiga olib kirish va ma'naviy tarbiya berish. Bunda o'qituvchi bolalarni muhim bir musiqaga asari bilan tanishtirib uni ifodali "jonli" qilib ijro etib, o'quvchilar diqqat e'tiborini jalb etadi, ularning nutqini o'stirish, fikrlash qobiliyatini, dunyo qarashini kengaytiradi, emotsional his-tuyg'ularga ham faol ta'sir etadi. Musiqaning darslarining mazmunida faqatgina o'zlashtirish emas, balki o'quvchilar ongini, voqelikka munosabatini rivojlantirish, estetik madaniyatini tarkib toptirish va boshqa ichki his-tuyg'ularning shakllanish tuzilishi nazarda tutiladi. O'qituvchining darsga ijobiy tarzda yondashishi muhim ahamiyat kasb etadi va qancha vazifalarni o'z oldiga maqsad qilib qo'yaadi:

- musiqaning tarbiyasida yangi metod va vositalar izlaydi.
- hayot va san'at o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ifodalaydi.

Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda o'qituvchi jiddiy tayyorgarlik ko'rishi, o'z ustida tinmay ishlashi, ya'ni bilim saviyasini oshirishi uchun ilmiy adabiyotlar, teatr, muzeylarga borib ongini oshirish yo'llarini takomillashtirib borishi lozim.

Dars – maktabdagi o'quv ishining tashkiliy shakli bo'lib, unda o'qituvchi aniq belgilangan vaqt doirasida o'quvchilarning doimiy guruhi – sinf bilan qat'iy jadval bo'yicha shug'ullanadi, jamoa bilish faoliyatiga rahbarlik qilib, o'quv

dasturiga muvofiq o'zi belgilaydigan didaktik va tarbiyaviy vazifalarga erishishi uchun xilma-xil metodlardan foydalaniladi.

O'qitish jarayonini o'qituvchi bilan shug'ullanuvchilarning biror maqsadga qaratilgan, izchillik bilan o'zgarib turadigan o'zaro bog'langan faoliyati, deb qarash mumkin.

Bu faoliyat davomida shug'ullanuvchilarning ma'lumot olish, rivojlanish va tarbiyalash vazifalari hal etiladi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida va o'rta maxsus kasb-hunar kollejlari va akademik litsey o'quvchilari uchun tayanch kompetensiyalar qo'yilgan bo'lib, ***musiqa darslarida milliy va umummadaniy kompetensiya shakllanishiga xizmat qiladi (milliy va umummadaniy kompetensiya*** – vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli hamda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga e'tiqodli bo'lish, badiiy va san'at asarlarni tushunish, orasta kiyinish, madaniy qoidalarga va sog'lom turmush tarziga amal qilish layoqati.)

Musiqa darsida o'qituvchi bilan o'quvchining o'zaro munosabati jarayoni shaxsiy aloqaga asoslangan. Musiqa o'qituvchisi darsda istisnosiz, barcha o'quvchilarning musiqiy faoliyatlarini yo'llaydi va nazorat qiladi. Shuningdek, o'quvchilarning o'zlari orasidagi o'zaro aloqa va o'zaro nazoratni qo'llab-quvvatlaydi. O'qituvchining darsdagi ishi barcha o'quvchilarning darsining o'zidayoq o'rganilayotgan bilim asoslarini egallashlari, zarur ko'nikma va malakalarini hosil qilishlari uchun zamin yaratadi.

Har bir musiqa darsi o'quvchilarni yangi bilimlar bilan boyitish, ularning ong-bilim doiralarining kengaytirishi, musiqiy ko'nikma va malakalarini shakllantirishi yoki ilgari o'rganganlarini takomillashtirish kerak.

Musiqa darslarida o'quvchilarni musiqa sohasidan har tomonlama rivojlantirishni nazarda tutiladi, ularning musiqaviy madaniyatiga zamin yaratiladi.

Musiqa darsi musiqa ijodining quvonchini anglash tuyg'usini beradi. Go'zallik, dahldorlik tuyg'usini kompozitor yoki xalq musiqa asariga jo qilgan axloqiy-estetik mazmundan huzurlanish qobiliyatini shakllantiradi. Darsda ijodiy faoliyatning bir-biri bilan mustahkam bog'langan hamma turlari samarali bo'ladi.

Ayni vaqtda dars o'zining mazmuni, metodlari va tashkil etilishi bilan o'quvchilarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatib, ularda ilmiy dunyoqarashni, g'oyaviy e'tiqodni, shaxsiy ma'naviy sifatlarni shakllantirib katta tarbiyaviy qimmatga ega bo'lishi zarur.

Darsda o'quvchilarni tarbiyalash, o'qitish, rivojlantirish, ijodiy kamol toptirish, ularga ta'lim berish bilan birgalikda va o'zaro aloqada amalga oshirmog'i kerak. Bu musiqa darsi o'quvchilarning mamlakat kelajak istiqboli har tomonlama rivojlangan komil insonlarni tarbiyalab voyaga yetkazishiga bog'liq ekanligi bugungi kunda sir emas. Buni har bir pedagog aniq va ravshan his qilishi zarur.

Xalqni buyuk kelajak va ulug'vor maqsadlar sari birlashtirish, mamlakatimizda yashaydigan millati, tili, dini va e'tiqodidan qat'iy nazar har bir fuqaroning yagona vatan baxti uchun doimo masuliyat sezib yashashga chorlash ajdodlarimizning bebaho merosi va an'alarimizga munosib bo'lishga erishish, komil insonlarni tarbiyalash milliy istiqbol g'oyasining bosh maqsadidir.

Umumta'lim maktablarining asosiy vaziyatlaridan nafosat olamiga olib kirish va ma'naviy tarbiya berish. Musiqa darslarining mazmunida faqatgina o'zlashtirish emas, balki o'quvchilar ongini, voqelikka munosabatini rivojlantirish, estetik madaniyatini tarkib toptirish va boshqa ichki his-tuyg'ularning shaklan tuzilishi nazarda tutiladi. O'qituvchining darsga ijobiy tarzda yondashishi muhim ahamiyat kasb etadi va qancha vazifalarni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi:

- musiqa tarbiyasida yangi metod va vositalar izlaydi.
- hayot va san'at o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ifodalaydi.

Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda o'qituvchi jiddiy tayyorgarlik ko'rishi, o'z ustida tinmay ishlashi, ya'ni bilim saviyasini oshirishi uchun ilmiy adabiyotlar, teatr, muzeylarga borib ongini oshirish yo'llarini takomillashtirib borishi lozim.

Xulosa qilib aytganda musiqa o'qituvchisi cholg'u asbobini jozibali chalsa, qo'shiqni yoqimli kuylasa, musiqa janrlari va kompozitorlar haqidagi hikoyalari bolalarni maftun etsa, 45 daqiqalik darsda o'zini o'qituvchilik rolini qoyilmaqom

qilib ijro etsa, har qanday vaziyatda bolalar bilan ijodiy va ijobiy munosabatlar oʻrnatib, bolalar qalbiga yoʻl topa olsa, bunday oʻqituvchi bolalar mehriga muyassar boʻladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Karimov I. Yuksak maʼnaviyat yengilmas kuch. T. N. Maʼnaviyat – 2008-yil.
2. Oʻzbekiston Vazirlar Mahkamasining 2017- yil 6- apreldagi “Umumiy oʻrta va oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimining davlat taʼlim standartlarini tasdiqlash toʻgʻrisida”gi 187-sonli qarori.
3. Fayzieva O. “Maktabda musiqa”.- Toshkent. – 1991.
4. I.A. Karimov. “Yuksak maʼnaviyat yengilmas kuch” Toshkent, Maʼnaviyat. 2008-yil8. ¹“Xalq soʻzi” roʻznomasi T. 8.01. 2008 -yil 4- bet.
5. Hasanova Navbahor. (2020). Methods And Ways To Develop The Musical feelings Of students In Lessons Of music Euiture. Arxiv Nauchnyx Publikatsiy JSPI, 1(42). izvlecheno ot [https://science.i-
edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/5579](https://science.i-
edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/5579)
6. N. Hasanova Oʻzbek milliy musiqa merosi taraqqiyotida xotin-qizlarning oʻrni. Aktualnyy vyziv sovremennoy nauki IX xalqaro ilmiy konferensiya 26-27 yanvar 2017 yil.
7. Muminova Muqaddas Riskulovna Development And Current Status Of Uzbek Pop Music In Modern Approaches And Innovations Of Teaching The Science Of Music Culture International Journal of Advanced Science and Technology Vol. 29, No. 8, (2020) <https://t.me/joinchat/> - Music teacher, <https://infourok.ru> - music lessons
8. Xolmirzaev, O. (2021). Yoshlar kamoloti va musiqa *Jurnal doshkolnogo obrazovaniya*, 3(3). izvlecheno ot <https://presedu.jspi.uz/index.php/presedu/article/view/2103>